

RECENSIONS

ni edificis amplis i es trobava en un barri poc presentable d'una ciutat industrial en ple desenvolupament, que no va poder abandonar fins l'any 1922 quan es va traslladar a la seva actual seu al camp a Caversham. 4. Calúmnies i murmuracions, procedents de l'ultramontanisme dominant en el catolicisme anglès, dirigides contra Newman —a qui consideraven «the most dangerous man in England»—, les seves connexions liberals i, sobretot, contra la moralitat de l'escola de l'Oratori.

A l'abril de 1865, Newman va escriure a Hope-Scott, home clau en la relació amb els pares en l'«afer Darnell»: «realment l'escola ha resolt (si puc dir-ho sense presumció) el problema de combinar una bona educació intel·lectual amb la formació moral catòlica». En suma, què va aportar Newman a l'educació secundària en el context dels reformadors victorians? Tres coses, segons Shrimpton (p. 283): prescindir de l'autoritarisme, sense rebaixar els nivells d'exigència moral, espiritual i intel·lectual; fomentar les aspiracions dels professors laics a una participació més en el control i l'organització de l'educació catòlica; i educar els catòlics per ocupar el seu lloc en una societat no catòlica. Per la meua banda, afegeixo una altra aportació presa dels seus *Historical Sketches*: «un sistema acadèmic en el qual no hi hagi influència personal dels professors sobre els alumnes és un hivern polar (an arctic winter)». Les circumstàncies de l'Església a Anglaterra i l'escàs desenvolupament inicial de l'Oratory School van limitar seriosament l'impacte d'aquests èxits que, avui, destaquen davant de nosaltres com a objectius no només d'una extraordinària amplitud, sinó també com a visions completament avançades a la seva època.

Fotografies (algunes encantadores), il·lustracions i plans d'època completen aquest magnífic estudi de Paul Shrimpton, del qual no hauria de prescindir cap persona interessada en l'educació victoriana o catòlica.

Víctor García Ruiz

VARELA I SERRA, JOSEP MARIA *RÚBIES O EL REpte CONSTANT: POLÍTICA, RELIGIÓ I PEDAGOGIA A LA CATALUNYA DEL SEGLE XX*. LLEIDA: PAGÈS, 2008

Varela és catedràtic de matemàtiques a l'Institut de Lleida Samuel Gili i Gaia i autor de diferents llibres d'entrevistes com *Converses a Lleida* (1988). Quan ja fa quinze anys de la mort prematura de Maria, convenia aquesta biografia ja que, com diu l'autor, l'oblit s'imposa «inexorablement sobre fets i persones». Varela també vol «ajudar a donar una mica de pes humà al record de la pedagogia lleidatana».

Rúbies és un personatge clau de la renovació pedagògica i de la política educativa dels primers anys de la Generalitat. Dirigí la renovadora Escola de Mestres de Sant Cugat, fou cap dels Serveis de Lleida, posteriorment diputada i després primera presidenta del Consell Escolar de Catalunya. Sobre Catalunya i la nostra llengua les seves conviccions eren fortes: sempre defensà una major autonomia per a Catalunya i l'ús de la llengua catalana a l'ensenyament. També l'avenç de la igualtat de drets d'homes i dones.

És d'agrair que Varela no hagi escrit una hagiografia, sinó una biografia amb una Maria de carn i ossos, amb virtuts i defectes, tal com era. També que no hagi obviat els problemes més espinosos: l'afecció al joc del seu pare, els problemes i el trencament amb CDC i Jordi Pujol. També que hagi aprofundit el difícil camp de les motivacions i interpretacions del seu capteniment i personalitat, cosa que alinea aquesta amb les grans biografies. Això no treu que no hi pugui haver altres interpretacions ja que, com diu Freud, cada persona pot tenir moltes biografies.

La Maria va deixar empremta en la renovació de l'escola, en la política catalana de la represa democràtica i també es va implicar en el món religiós lleidatà. El subtítol doncs està plenament justificat. Al final d'aquest comentari veurem per què Varela va escollir l'expressió *el repte constant* per definir la vida de la Maria.

En deu capítols, l'autor recorre la vida de la Maria: els anys d'infantesa (Camarasa 1932-1946); els anys d'aprenentatge (1947-1957); els anys de la religió (1957-1966); els anys de la pedagogia (1966-1976); els anys trepidants de la política (1976-1982); la pedagogia de Maria Rúbies: teoria i pràctica; el desengany polític (1984-1988); els darrers anys (1988-1993), i el darrer any. Lògicament ens interessa especialment la seva vida professional i política.

LA PEDAGOGA

Estudia matemàtica i es dedica a aquest ensenyament a diferents nivells, batxillerat i primària, catedràtica d'escola normal. És l'època de la «matemàtica moderna» i la Maria, sempre renovadora, s'hi dedica amb entusiasme. Fa uns llibres per a alumnes, pioners en contingut, didàctica i també en l'ús del català.

Al començament dels anys setanta la Maria forma part de l'equip de l'ICE de la Universitat Autònoma. Un equip potent: Paco Noy, Octavi Fullat, Josep Pallach, Marta Mata. Porta l'àrea de formació del professorat. Són els anys de la Llei Villar Palasí i Díez Hotchleiner, tècnicament innovadora però llastrada pel franquisme.

També va ser la primera directora de l'Escola de Mestres de Sant Cugat. Varela explica amb detall la tasca renovadora d'aquesta escola i també les diferències de criteris, amb les polèmiques incloses.

La Maria era una autoritat en pedagogia, tenia un gran prestigi... Però sempre volia aprendre. Quan es féu un curs amb un jove professor americà, ella hi va assistir com una alumna més, amb l'actitud d'aprendre.

El que més li agradava era ensenyar. A l'escola lleidatana de L'Espiga de la qual, amb altres pares, fou fundadora i de la qual era directora, impartia diverses classes i portava l'escola amb energia i empena. Sabia treure partit als professors i alumnes.

Comunicava entusiasme. Quan parlaves amb ella en sorties enfortit, convençut de la importància de la teva feina d'ensenyar. Les seves idees pedagògiques i de política educativa tenien el punt de partida de l'experiència directa: pensava en els nens, en els professors.

ADMINISTRACIÓ EDUCATIVA

Deu anys més tard, la Maria fou nomenada cap d'Ensenyament a Lleida, amb el primer govern Pujol. Varela explica com estava la Delegació de Lleida: al curs de català només s'hi havia apuntat el secretari. La majoria de la inspecció en contra... Les expectatives que havia despertat la Generalitat eren altes i els ajuntaments exigien escoles noves o adaptacions costoses, i els recursos eren molt limitats. A més de les qüestions que impulsaven els serveis centrals, Varela en destaca tres pròpies de Lleida impulsades per la Maria: reobertura d'unitàries, escoles rurals, cada poble la seva escola; les aules taller, centres per a alumnes de catorze a setze anys que no seguien estudis post EGB; formació permanent per als futurs mestres d'unitàries, preescolar, música i directors (que la Maria considerava peça fonamental).

En una de les reunions amb el conseller Guitart la Maria va dir aquella frase que esdevingué cèlebre «A mi doneu-me mestres i diners que ja m'ho faré». No era una *rabieta*, ni una *boutade*, era la convicció d'una Administració més descentralitzada, més autònoma... I ens hauria anat molt millor. La Maria anava per aquí. Una Administració menys burocràtica, una inspecció més pedagògica... un currículum en què la llengua i la cultura catalana ocupessin el lloc preeminent.

Per això, cada poble havia de tenir la seva escola. Perquè pensava en les necessitats reals dels alumnes, va crear les aules taller. Perquè volia tenir els millors professors, impulsà una formació permanent a mida de les necessitats de Lleida. Per això volia més capacitat de decisió, més descentralització, per poder atendre

amb rapidesa les necessitats. Crec de veritat que, sense treure mèrits als primers consellers, si la Maria hagués estat consellera, ho hauria aconseguit.

La Maria va representar també una esperança de canvi en l'Administració. Hi posava el cor i s'imaginava noves sortides als problemes. Per això, com a consellera, no només hauria comunicat entusiasme, sinó que hauria aportat una visió renovadora del servei públic de l'educació.

LA POLÍTICA

La Maria tenia molt clar que l'ensenyament havia de ser en català. Res de línies paral·leles i res de pissarra partida en dues.

Varela explica amb detall l'actuació política de la Maria. Diputada al Parlament estatal, té una actuació brillant en la tramitació de la LODE. Defensa l'escola privada, com un bé públic. També el model de govern dels centres: el consell escolar amb presència dels pares, tal com havia viscut a L'Espiga...

La Maria era una oradora de primera fila. Les seves grans conviccions sobre la llengua, el país, la política com a servei... imprimien una passió al seu discurs que la feien molt popular i temuda pels seus enemics polítics. Varela explica els seus triomfs i també els seus fracassos... Especialment sinceres i dures són les planes dedicades al conflicte i trencament amb CDC i Jordi Pujol. La seva posició contrària al joc que la Generalitat va institucionalitzar, el seu desacord amb l'alcalde convergent de Lleida, van tenir-hi el seu pes, però el més important va ser l'incompliment respecte a la seva designació com a consellera o directora general de FP. Varela aporta les raons de la Maria i també les de Pujol.

EL REPTE CONSTANT

Diu Varela que la Maria «era una persona la presència de la qual feia pujar el to de les reunions a les quals assistia. Sempre tensava l'arc de la seva vida i el dels altres. Una vida governada pel seu sentit del deure.

»Una tensió moral permanent l'empenyia a reflexionar i vetllar per millorar la seva vida. Millorar en el sentit de fer-la més eficaç, més útil als altres». Varela ho atribueix a una infància complexa, inclòs un cert menysteniment força general del paper de les nenes a les cases de pagès, i a una gran sensibilitat. És molt possible que tot això hi influís. Però la força d'aquesta dona amb aparença feble li venia de les seves conviccions profundes i del seu esperit de servei al país i a la seva gent.

Finalment recomanem doncs la lectura d'aquesta excel·lent biografia, una de les millors que s'ha fet d'un pedagog, a tots els professionals de l'educació. Hi trobarem informació sobre una època apassionant i una de les persones més influents en l'educació i la seva política.

A més, com diu Varela, «immersos en una societat materialista i gairebé amor-
ral, no ens és urgent de recordar l'existència de vides regides pels valors morals?»
L'autor no dubta a afirmar que «la pedagoga lleidatana és, en la meua opinió, una
de les personalitats catalanes més interessants i atractives del segle XX».

Lluís Busquets